

รัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน Public Administration in The Isan Literature

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน (Chaiyasit Udomchokenamorn)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Rajabhat Maha Sarakham University)

Email: chaiyasit_ae@hotmail.com

Received August 5, 2020; Revised September 8, 2020; Accepted December 20, 2020

Abstract

The study of public administration in Isan literature aimed at studying the concept of public administration in Isan literature, know the principles of management as a method of researching documents as primary secondary documents. The instruments used were interviews with specific target groups, with expertise in literature studies, 2phase, and 6 subjects of public administration in the Isan literature. For interviews with literary experts, there were scholars, practitioners with literary knowledge, philosophers, Mor Lam artists who passed on literary knowledge. And the general public in 3 provinces, namely Yasothon Province, Amnat Charoen Province and Ubon Ratchathani Province. There were 36 people interviewed and analyzed according to objectives. It was found that the concepts of public administration in the Isan literature appeared as follows: (1) the form of government administration, including single-state, unitary state, intellectual state and ideological state; (2) Forms of government include Dictatorship, Democracy, and socialism; (3) outstanding administrative processes. The system and mechanisms of the administration of State affairs have been established in a concrete manner; (4) the scope of the administration has the general characteristics of the administrative functions; and (5) the outstanding administrative techniques. There was an incentive to work, by awarding the use of trickery using their own tricks for success through game theory.

Keywords: Public Administration; Isan Literature

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ทราบถึงหลักการบริหาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารเป็นปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ มีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเจาะจงมีความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม ศึกษาวิจัยมี 2 ระยะ ได้ศึกษารวบรวมรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน จำนวน 6 เรื่อง ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม มีนักวิชาการ นักปฏิบัติการที่มีภูมิลำเนาในวรรณกรรม นักปราชญ์ ศิลปินหมอลำ ที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวรรณกรรม และประชาชนทั่วไป จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 36 รูป/ท่าน แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัย พบว่าแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ที่ปรากฏมีดังนี้ (1) รูปแบบการปกครองรัฐมีทั้งรูปแบบรัฐเดี่ยว รัฐรวม รัฐแบบอุดมปัญญา และรัฐในเชิงอุดมคติ (2) รูปแบบการบริหารการปกครองมีทั้งแบบเผด็จการ แบบประชาธิปไตย และแบบสังคมนิยม (3) กระบวนการของการบริหารที่โดดเด่น มีการสร้างระบบและกลไกของการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเป็นรูปธรรม (4) ขอบข่ายของการบริหารมีลักษณะทั่วไปของหน้าที่ทางการบริหาร และ (5) เทคนิคการบริหารที่โดดเด่น มีสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ด้วยการให้รางวัล การใช้กุศโลบาย การใช้เล่ห์กลความสำเร็จของตนเองด้วยทฤษฎีเกมส์

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์; วรรณกรรมอีสาน

บทนำ

ปัจจุบันเรานี้เริ่มเห็นแก่ตัวมากขึ้น เพราะสภาวะสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้คนเรามีจิตใจที่แคบลง จนทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการ ปัญหาด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นชั้นรุนแรงในปัจจุบันคือปัญหาทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนต้องแบ่งสีเลือกข้างไม่เคารพกฎกติกาบ้านเมือง ด้วยเหตุผลมีส่วนเชื่อมโยงกับการขาดแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนา ขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่เห็นคุณค่าในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาปฏิบัติ ในการครองตน ครองคน ครองเรือนและครองงาน เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จึงทำให้คนเราไม่ค่อยสนใจในรูปแบบการปกครองรัฐที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน ซึ่งยึดแนวการปกครองเชิงพุทธธรรมถึงการใช้อำนาจในรูปแบบเชิงพุทธและรูปแบบตามอำนาจธรรมชาติ เป็นการพัฒนาการของการปกครองแต่ละยุคสมัย ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมชาติของสภาวะรูปธรรมและนามธรรม ภายใต้กฎไตรลักษณ์ (Phra Ratchaworamuni (Prayut Payutto), 1982) คือการเกิดขึ้น พัฒนาการ ดำรงอยู่ และเสื่อมสลาย หรือ อนิจจัง ทุกขต อนัตตา; ความไม่หยุดนิ่ง ความกดดัน และความไม่อยู่ในอำนาจใด ๆ ของสภาวะธรรมนี้จะนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจและก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมต่อการปกครองเชิงพุทธของพระสงฆ์ เพราะการเรียนรู้อย่างถูกต้องจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม ถูกต้อง ตรงไปตรงมา สงบสุข เรียบร้อยของส่วนรวม

แนวทางหลักรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน มีรูปแบบการปกครองรัฐเป็นหลักการศึกษาการปกครองที่แฝงไปด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จากจารึกประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวรินทร์ ราชอาณาจักรต่อพระเจ้าตากสิน มีข้อความตอนหนึ่งก่อนสิ้นพระชนม์พระเจ้าตากสิน ให้โอวาทลูก ๆ กล่าวไว้ชัดเจนว่า “อย่าเห็นแก่เงินแสนใด ให้เห็นแก่ไพร่แสนเมือง” เพียรปกครองไม่ควรลู่อำนาจกิเลส เป็นเหตุให้เห็นลาภยศ ควรเห็น

ความร่มเย็นเป็นกันเองประชาชน ดังข้อความที่ปรากฏในนิทานเรื่องเสียววาสดี ตอนหนึ่งว่า “หมอบ ๆ เข้าหัวเท่า หงายาง ยางโยง ๆ หัวแทบชี่ดิน” (Techawaro Bhikkhu (Intha Kaweewong), 1998) ข้อความนี้เกี่ยวกับคาวธรรม มีหมายความว่า การที่เราจะเป็นนักปกครองที่มีคุณธรรมนั้น ควรเป็นคนที่รู้จักการเคารพและอ่อนน้อมถ่อมตน มักจะมีคนยกย่องเสมอ ส่วนคนที่ไม่รู้จักเคารพ ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่เคารพแก่ผู้ควรเคารพ มักจะถูกคนนิทาและไม่ยกย่องเชิดชูและก็เป็นคนต้อยต่ำในที่สุด ซึ่งถือเป็นธรรมของนักปกครอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน (Kularb Mallikamas, 1974) ที่มีรูปแบบการปกครองรัฐที่มีในอดีต แต่สมัยปัจจุบันนี้นักปกครองทั้งหลายได้มองย้อนไปในอดีตกาลและนำรูปแบบการปกครองมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ จากวรรณกรรมนิทานที่มีปรากฏมากมายในภาคอีสาน และได้เลือกสรรนำมาวิจัยไม่น้อยกว่า 6 เรื่อง ดังปรากฏไปแล้ว ได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญที่สะท้อนรูปแบบการปกครองรัฐ แนวคิดหลักธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่ดำเนินไปภายใต้กรอบพิธีกรรมตามแนวทางที่ถูกจำกัดเอาไว้ โดยรูปแบบการปกครองรัฐตามแนวความเชื่อ และถือประเพณีปฏิบัติกันมาช้านาน จนกลายเป็นแบบอย่างของชีวิตประจำวัน เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น (Office of the National Education Commission, 2000) เป็นจารีต 12 เป็นครองธรรม 14 เป็นจารีตบ้านครองเมือง ทั้งฝ่ายราชอาณาจักร และศาสนจักรของ ไทยอีสานบ้านเฮา โดยเฉพาะชาวไทอีสาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการศึกษาและเข้าใจถึงรูปแบบการปกครองรัฐต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน มาวิเคราะห์รูปแบบที่เกี่ยวกับการปกครองรัฐ การบริหารภาครัฐ ในปัจจุบันที่มีผลต่อวิถีชีวิตในสังคม นอกจากจะก่อให้เกิดแนวคิดเชิงศึกษาค้นคว้าและอนุรักษ์เผยแพร่อีกแล้ว ยังก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางเรื่องปัญญา ส่งเสริมศรัทธาและจริยธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ ให้พัฒนาการปกครองคุณธรรมเหล่านี้ จนกลายเป็น “วิชาจะระณะสัมปันโน” บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้คู่ความดี เป็นคนเก่ง คนดี มองโลกในแง่ดี (Somporn Promta, 1996) สามารถดำรงชีวิตอยู่กับสังคมได้อย่างร่มเย็นและมีความสุขตามสถานภาพของตน (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1983) มีทัศนวิสัยกว้างไกลสืบต่อไป และได้นำมาเป็นรูปแบบในการบริหารภาครัฐของประเทศได้สมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษาแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้ 1) ศึกษารูปแบบของรัฐในวรรณกรรมอีสาน 2) ศึกษารูปแบบของการปกครองในวรรณกรรมอีสาน 3) ศึกษากระบวนการของการบริหารจัดการในวรรณกรรมอีสาน 4) ศึกษาขอบข่ายของการบริหารจัดการในวรรณกรรมอีสาน และ 5) ศึกษาเทคนิคการบริหารจัดการในวรรณกรรมอีสาน

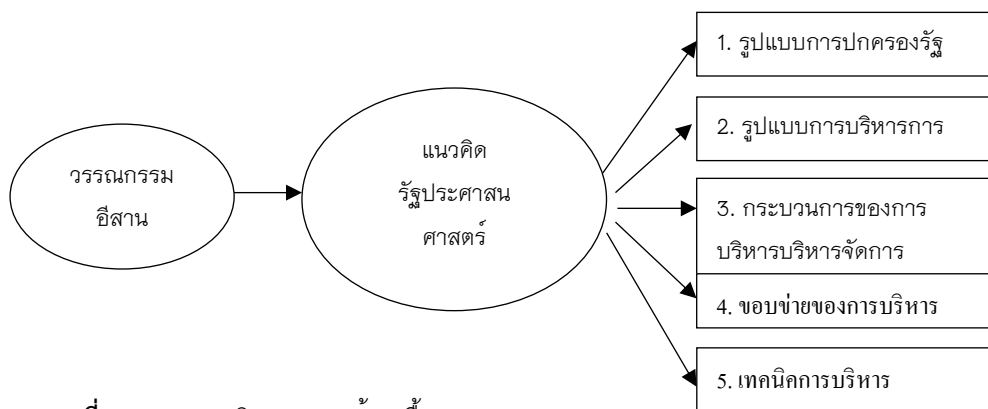
ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนด กรอบการวิจัยขอบเขตของการวิจัยในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ประเภทเอกสารและหลักฐาน (Document and Evidence) โดยการวิเคราะห์ เอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ ที่ปริวรรตจากหนังสืออักษรธรรมอีสานมาเป็นภาษาไทย แล้วนำมาวิเคราะห์เรื่องราว ที่ปรากฏในเล่มนิทาน นำมาสังเคราะห์เพื่อหาเนื้อหารัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน และนำเรื่องราวใน วรรณกรรมนั้นมาตีความที่มีเรื่องราวปรากฏเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ได้แก่ 1) เรื่องเสียว สวาสดี 2) เรื่องประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย 3) เรื่องพญาค่างองสอนไพร่ 4) เรื่องนกจอกน้อย 5) เรื่องสังข์ ศิลป์ชัย และ 6) เรื่องท้าวคุด ท้าวซื่อ

กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) นักวิชาการที่มีตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม นักปฏิบัติการณ์ที่มีภูมิ รู้ด้านวรรณกรรม นักปราชญ์ศิลปินหมอลำที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวรรณกรรม โดยทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรัฐ ประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน และได้รูปแบบของรัฐ รูปแบบของการปกครอง กระบวนการของการบริหาร จัดการ ขอบข่ายของการบริหารจัดการ และเทคนิคการบริหารจัดการ

ขอบเขตด้านเนื้อหา สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหา หรือกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดขอบเขตด้านเนื้อหา

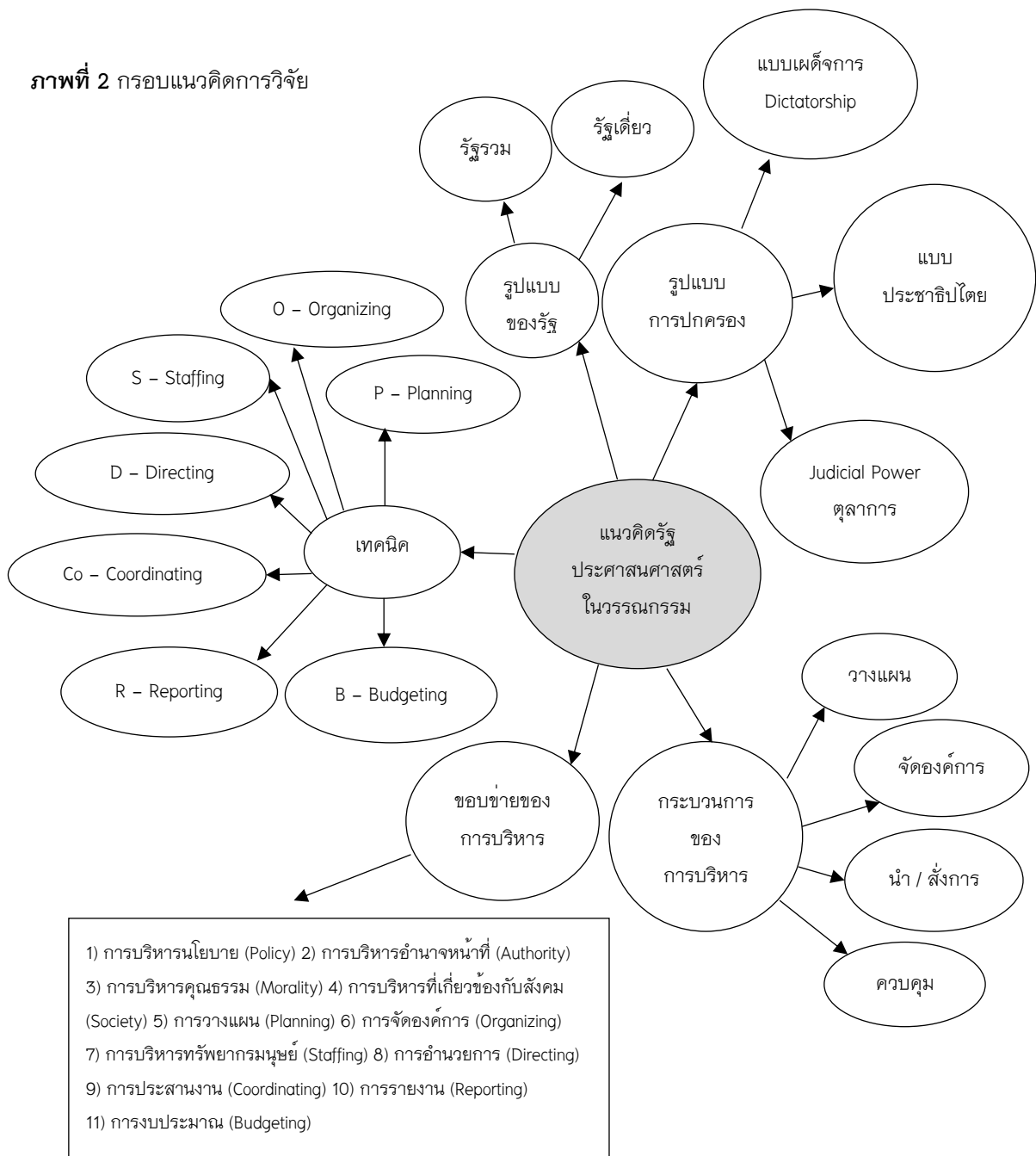
ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลา คือ ได้ดำเนินการวิจัย ตามระยะเวลาที่หลักสูตรได้กำหนดตลอดภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเรื่องแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานนั้น เป็นการทำความเข้าใจถึง ความหมายและขอบข่ายของการศึกษาวิชาการบริหารรัฐกิจ หรือวิชารัฐประศาสนศาสตร์นั้น เป็นการทำความเข้าใจถึง ความหมายของคำว่า “การบริหาร” (Administration management) กับ “การบริหารรัฐกิจ” (Public Administration) การ บริหารรัฐกิจ (Public Administration) (Teerawut Sopithikul, 2006) ในฐานะที่เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ความสำคัญของการบริหารรัฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องมีตราบเท้ายังมีรัฐ หรือ ประเทศ ทำความเข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง การบริหารรัฐกิจกับการบริหารธุรกิจว่ามีอยู่อย่างไร หัวข้อที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ตามมา ก็คือ ความสัมพันธ์ ระหว่างวิชาการบริหารรัฐกิจ หรือวิชารัฐประศาสนศาสตร์กับ การศึกษาวิชาสาขาอื่น ๆ เช่น ปรัชญาและตรรกวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ ข้างต้น ขณะที่ “การบริหาร” เป็นสาขาวิชาที่ มีการจัดระเบียบให้เป็นระบบของการศึกษา (Systematic Study) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาหลักการกฎเกณฑ์

และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ (Uthai Hirunto, 1983) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน (Jaroon Supap, 1984) โดยลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่า “การบริหาร” มีลักษณะ เป็นศาสตร์ (Science) แต่ถ้าเป็นการบริหารงานที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์แล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) เมื่อการบริหารมีลักษณะที่อาจพิจารณาได้เป็น 2 นัย (Natchaphat Untrongjit, 2007) ดังกล่าวแล้วเช่นนี้ การให้นิยามหรือความหมายของการบริหารจึงมักมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละ ทักษะและแต่ละแนวศึกษา (Heinz, 1973) และสุดท้ายเป็นการทำความเข้าใจถึงขอบข่ายของรัฐประศาสนศาสตร์ (Phramaha Chit Naresawutthammo (Sripako), 2010) ในฐานะที่เป็นสาขาวิชา และได้มีนักวิชาการ นักวัฒนธรรม ปราชญ์ท้องถิ่น พอสรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย เรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ กับเอกสารทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเจาะจงที่มีความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและรวบรวมเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเสียดวงเสียดวง, เรื่องประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย, เรื่องพยากำทองสนเฒ่า, เรื่องนกจอกน้อย, เรื่องสังข์ศิลป์ชัย และเรื่องท้าวศอก ท้าวชื้อ

1) ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการปกครองรัฐในวรรณกรรมอีสาน ใช้วิธีการบันทึกข้อมูล โดยย่อความให้ได้ใจความตรงความหมายของข้อความเดิม รวมทั้งข้อความสำคัญที่จะมีการพิสูจน์หรือตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยต้องการอ้างอิง

2) ขั้นตอนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนมาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มา เนื้อหา และความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ระยะที่ 2 นำกรอบแนวคิดพร้อมแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีตำแหน่งงานเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม นักปฏิบัติการณ์ที่มีภูมิรู้ด้านวรรณกรรม นักประพันธ์ศิลป์ป็นหมอลำที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวรรณกรรมและประชาชนทั่วไป แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา วิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ รูปแบบเกี่ยวกับการปกครองรัฐที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป แล้วนำผลสัมภาษณ์และผลสรุปกรอบแนวคิดมาวิเคราะห์สังเคราะห์ เรียบเรียงแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้นมาเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์สังเคราะห์ และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความสรุปยืนยัน Model ตามเอกสารและรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1. เอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) หนังสือโบราณอักษรธรรมอีสาน ที่แปลมาเป็นภาษาไทยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมอีสาน 6 เรื่อง คือ เรื่องเสียดวงเสียดวง, เรื่องประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย, เรื่องพยากำทองสนเฒ่า, เรื่องนกจอกน้อย, เรื่องสังข์ศิลป์ชัย และเรื่องท้าวศอก ท้าวชื้อ และ 2. เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้ค้นคว้าวิจัยได้รวบรวมเรียบเรียงไว้ในที่ต่าง ๆ ในรูปแบบตำรา, หนังสือ, เอกสารวิชาการเย็บเล่ม และเอกสารอื่นใดที่นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะชนซึ่งเป็นที่เชื่อถือได้

รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งแบบบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปลงและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์หลักคือ 1. ศึกษาแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์

ย่อย ดังนี้ 1. รูปแบบของรัฐ 2. รูปแบบของการปกครอง 3. กระบวนการของการบริหารจัดการ 4. ขอบข่ายของการบริหารจัดการ และ 5. เทคนิคการบริหารจัดการ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการสัมภาษณ์โดยสุ่มแบบง่าย จำแนก 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มสัมภาษณ์ จำนวน กลุ่มที่ 1 ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มที่ 2 ครูเพลงหมอลำ หรือศิลปินหมอลำ กลุ่มที่ 3 เจ้าอาวาสผู้ร่วรณกรรม กลุ่มที่ 4 ประชาชนทั่วไป มี 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร และอำนาจเจริญ รวมกลุ่มสัมภาษณ์แบบเจาะจง 4 กลุ่ม ประชากร 3 ชาติ = $4 \times 3 = 12 / 12 \times 3 = 36$ รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการปกครองรัฐที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 10 ข้อ

2) ขั้นตอนวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัยการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการปกครองรัฐที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน มีขั้นตอนดังนี้ (1) ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากตำราเอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการปกครองรัฐที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับทำวิจัยและใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (2) กำหนดกรอบแนวคิดจากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา โดยแยกประเด็นที่ต้องการศึกษา และกำหนดโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา (3) เสนอโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมของการใช้ภาษา (Wording) เพื่อแก้ไขปรับปรุงแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีขั้นตอนรวบรวมข้อมูลดังนี้ (1) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลถึงประชาชนบ้าน เจ้าอาวาสผู้ร่วรณกรรม ประชาชนทั่วไปแต่ละแห่งในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย (2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 จังหวัด คือจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร และจังหวัดอำนาจเจริญ ประชากรที่สัมภาษณ์จังหวัด ละ 12 รูป/คน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน ครูเพลงหมอลำหรือศิลปินหมอลำ จำนวน 3 คน เจ้าอาวาสผู้ร่วรณกรรม จำนวน 3 รูป ประชาชนทั่วไป จำนวน 3 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 3 จังหวัดๆ ละ 12 รูป/คน รวมประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 36 รูป/คน ในเขตภาคอีสาน เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาดูตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าวพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่น่าเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ได้ตีความแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ครูเพลงหมอลำ หรือศิลปินหมอลำ เจ้าอาวาสผู้ร่วรณกรรม ประชาชนทั่วไป ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองรัฐ 2) ด้านรูปแบบการปกครองรัฐ 3) ด้านการ

เปรียบเทียบแนวคิดการปกครองรัฐ 4) ด้านเนื้อหาประวัติของวรรณกรรม 3 เรื่อง 5) ด้านการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการภาครัฐในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

จากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องของเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน และผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 รูป/ท่าน ดังนี้ คือ 1) เป็นผู้เข้าใจในภาษาไทยและวรรณกรรม (โบราณ) 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา และรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรม และ 3) สำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตจนถึงระดับที่สูงกว่า และมีตำแหน่งทางวิชาการที่เกี่ยวข้องในเรื่องเฉพาะทางนั้น ๆ เพื่อยืนยัน Model จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ สังเคราะห์ มาเปรียบเทียบรูปแบบแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ซึ่งได้เนื้อหาที่ครอบคลุมสมบูรณ์ด้วยรูปแบบของรัฐ รูปแบบของการปกครอง กระบวนการของการบริหารจัดการ ขอบข่ายของการบริหารจัดการ และเทคนิคการบริหารจัดการที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน พอสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animals) ซึ่งต้องการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวกความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ของมนุษย์นอกจากต้องการปัจจัยสี่มาสนองความต้องการของร่างกาย (Physiological Needs) แล้วยังต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety หรือ Security Needs) ความต้องการมีพวกพ้อง หรือการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Social Needs) ซึ่งความต้องการพื้นฐานเหล่านี้เป็นพลังผลักดันให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว และขยายเป็นเผ่า (Tribe) เป็นชาติเป็นชุมชนขนาดใหญ่จนถึงเป็นรัฐหรือประเทศ ในองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐหรือประเทศ คือ การมีประชากรจำนวนหนึ่งมาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีดินแดนอาณาเขตที่แน่นอน มีเอกราชและอธิปไตยในการปกครองตนเอง และมีการปกครองอันเป็นระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนที่อยู่ร่วมกันนั้น ซึ่งการอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากในลักษณะของรัฐหรือประเทศทำให้มีการนำเอาแนวความคิดทางการเมืองหรือปรัชญาทางการเมืองที่ว่า ควรจะมีรูปแบบการปกครองอย่างไร เพื่อให้คนในแต่ละรัฐ แต่ละประเทศได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขมากที่สุด มากำหนดเป็นระบบการปกครองในลักษณะต่างกันไป และมีการวางระเบียบกฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ เป็นการนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยและความสะดวกสบายสงบร่มเย็นของประชาชนในประเทศ

ระบบการปกครองทั่วไปต้องมีการกำหนดเอาไว้ว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมาจากที่ใดและใครเป็นผู้ใช้ โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายแม่บทในการปกครองประเทศดังกล่าว เพราะการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น นิยมแบ่งแยกการใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ออกเป็น 3 สาขา คือ อำนาจในการออกกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ (Legislative Power) อำนาจบริหาร (Executive หรือ Administrative Power) และอำนาจตุลาการ (Judicial Power) หรืออำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย สำหรับประเทศไทย มีคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลทั้งชุดได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารนี้ ประกอบด้วยหัวหน้าคณะ คือ นายกรัฐมนตรี ปกติคือหัวหน้าพรรคการเมือง ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเลือกตั้งสมาชิกของพรรคเข้ามาเป็นสมาชิกรัฐสภามากที่สุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพรรคการเมืองดังกล่าวให้ทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีร่วมคณะทั้งชุดจะร่วมกัน

พิจารณา กำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงจัดดำเนินงานสาธารณะเพื่อสนองต่อความต้องการส่วนรวมของประชาชนทั้งประเทศ จึงรับเอานโยบายแต่ละด้านจากรัฐบาลไปควบคุมการปฏิบัติดำเนินงานของแต่ละกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และทันต่อความต้องการของประชาชนและหลักการดำเนินงานทางการบริหาร (Administration หรือ Management) นั้นเอง (Lecturer, Faculty of Public Administration Department, 1990)

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้ทราบถึง 1) แนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน 2) รูปแบบการปกครองรัฐในวรรณกรรมอีสาน 3) รูปแบบการบริหารการปกครองในวรรณกรรมอีสาน 4) กระบวนการของการบริหารในวรรณกรรมอีสาน 5) ขอบข่ายของการบริหารในวรรณกรรมอีสาน และ 6) เทคนิคการบริหารในวรรณกรรมอีสาน ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารกิจการบ้านเมือง ดังนี้

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน เป็นการแก้ไขปัญหาทั้งที่ไม่มีโครงสร้างองค์การที่ชัดเจน ให้ความสำคัญต่อองค์การมากกว่าจะคำนึงถึงตัวบุคคล (Organization Without Man) โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์การ ให้ความสำคัญต่อบุคคลภายในองค์การ (Man Without Organization) ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขวัญ, กำลังใจ, แรงจูงใจและความพอใจในงาน เป็นต้น โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมีอิทธิพลอย่างมากต่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ให้ความสำคัญต่อปัญหาสาธารณะและการแก้ไขปัญหาสาธารณะ การศึกษาผลกระทบขององค์การต่อผู้รับบริการ และผลกระทบของผู้รับบริการต่อองค์การ และการให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมเน้นวัตถุประสงค์ หรือผลสัมฤทธิ์ทั้งในแง่ของผลผลิต ความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ โดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารสมัยใหม่เข้ามาใช้มากขึ้นที่คิดว่ามนุษย์ในสังคมนี้เกิดมาอยู่ในสังคมเดียวกันจึงจะรับผิดชอบต่อชีวิตของทุกคน คนรวยควรช่วยเหลือคนจน และการที่มีบุคคลที่มีทรัพย์สินส่วนตัว โดยถือว่าทรัพย์สินทั้งหมดเป็นของรัฐเสีย ว่าคุณสมบัติของนักปกครองที่สามารถปกครองมีไหวพริบที่ส่งถึงการปกครองที่ดีนั้นได้สภาพสังคมด้วยกลุ่มชนหลายชนชั้น มีทั้งระบบการเมืองการปกครองก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจน ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงกันระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นใต้ปกครอง ในนิทานเรื่องเสียวสวาสดี สะท้อนให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบและการกดขี่ข่มเหงของชนชั้นปกครอง ส่วนเรื่องสังข์ศิลาปะชัย สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นคนโกหกมาโดยตลอดจึงถูกลงโทษซึ่งคุณพ่อดีมาตาของตน อันนำมาซึ่งปัญหาการเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงกันระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นใต้ปกครอง ส่วนแนวคิดในเรื่องประวัติศาสตร์เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย นั้นได้พูดถึงการอพยพไพร่พลสร้างเมืองใหม่ด้วยการเลือกภูมิประเทศทำเลที่ตั้งเมือง และหลักสันติวิธีด้วยการพึ่งพาบารมีขอกำลังทัพสนับสนุนจากอาณาจักรที่แข็งแกร่งมาช่วยดูแลอำนาจขับไล่ข้าศึก (Phrakru Wuttidham Bundit, Interview, 2019) แนวคิดเรื่อง พยากรณ์กองสอนไพร่ พูดถึงหลักการบริหารบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุขด้วยทศพิธราชธรรม ที่เคารพในกฎเกณฑ์กติกา และไปปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รับอนุมัติอนุญาต เพื่อรักษาบ้านเมืองไม่ให้มีผู้คนประพฤติผิดศีลธรรม หรือมีวุ่นวายในอบายมุข ทำให้เคารพในสมบัติสาธารณะหรือสมบัติของผู้อื่น เพื่อไม่สร้างความแตกแยกในสังคม (Phra Rattanawimol, Interview, 2019) และแนวคิดเรื่องนกจอกน้อย กล่าวถึงความขัดแย้งที่เกิดจากการไม่วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของปัญหาจนเกิดการเคลือบแคลงใจกันว่าไม่มีการปฏิบัติตามสัญญาเพียงฝ่ายเดียว ไม่สามารถสร้างประโยชน์สุขในสังคมโดยภาพรวมได้ จนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสิทธิชายและสิทธิหญิง คือเกิดจากการกล่าวเท็จเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนจนก่อให้เกิดความนิ่งเงียบ เพิกเฉย อาจทำให้เกิดให้มีผู้กล่าวเท็จกระทำผิดต่อไป และเรื่อง

ท้าวคุด ท้าวซ้อ นั้นเข้าใจว่าเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติระหว่างความซื่อสัตย์ และความสุจริต และการทุจริต และประพฤตินิยมชอบว่าส่งผลอย่างไรต่อผู้ปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารโดยเฉพาะภาครัฐตลอดไปถึงภาคเอกชน

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการปกครองรัฐในวรรณกรรมอีสาน จะปรากฏ 3 ประการ ดังนี้ 1) เผด็จการจากสภาพสังคมแสดงให้เห็นบทบาทของตัวละครที่ใช้อำนาจเผด็จการในนิทานเรื่องเสียดวงสวัสดิ์ (Techawaro Bhikku (Intha Kawewong), 1998) ที่เจ้าเมืองได้ปกครองเมืองด้วยตนเอง (Samlee Raksuthee, 2013) โดยไม่ได้พึ่งพาเมืองอื่น ปกครองด้วยอำนาจเบ็ดเสร็จด้วยอำนาจเพียงคนเดียว จึงทำให้เป็นมุงเน้นถึงการเอาวัดเอาเปรียบ และการกดขี่ข่มเหงของชนชั้นปกครอง เพราะการปกครองที่ผู้ปกครองต้องเข้าถึงความเดือดร้อนของประชาชน ทำให้มีการตัดสินใจที่ผิดที่ผิดทางที่เป็นธรรม ซึ่งนักปกครองมีความรู้ความเข้าใจในความเดือดร้อนของประชาชนที่ทำให้ นักปกครองนั้นมีความเที่ยงธรรมที่สุด 2) ประชาธิปไตย มีการใช้อำนาจประชาธิปไตยในวรรณกรรมอีสาน โดยพิจารณาจากเรื่องพญาคำทองสอนไพร่ พญาคำทอง ได้บอกแก่ประชาชนภายในเมืองที่ปกครองว่า การที่เราอยู่ร่วมกันทำให้เป็นเมืองที่เข้มแข็ง ไม่มีศัตรูมาทำร้ายอันตรายเมืองได้ พระยาคำทองแสดงให้เห็นถึงการปกครองด้วยตัวเองและเป็นเมืองที่เข้มแข็ง สามารถมุ่งเน้นถึงหลักการบริหารบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุขด้วยทศพิธราชธรรมที่เคารพในกฎเกณฑ์ กติกาและสร้างกฎไปปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รับอนุมัติ อนุญาต เพื่อรักษาบ้านเมือง ไม่ประพฤตินิด คีลธรรมหรือมัวเมาในอบายมุข มีความเคารพในสมบัติสาธารณะหรือสมบัติของผู้อื่น และไม่สร้างความแตกแยกในสังคมผู้ปกครองควรมีอำนาจสูงสุด ประชาชนควรเชื่อฟังคำสั่งสอนว่าการปกครองด้วยทศพิธราชธรรม ควรมีเอกภาพ จนเกิดเป็นสังคมแห่งประชาธิปไตยนั่นเอง และ 3) สังคมนิยม มีการใช้อำนาจสังคมนิยมในวรรณกรรมอีสาน โดยทั่วไป ที่สมาชิกในตัวละครที่ปรากฏในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันกับบริบทต่าง ๆ ในชุมชนตนเองอยู่อาศัย โดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมแห่งตน มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ทำให้ต้องการสร้างสรรค์ พัฒนาความสามารถในการปรับปรุงชุมชนตนเองให้ก้าวหน้า แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของท้าวเจ้าเมือง อุบลราชธานีศรีวราลัย ที่ตัดสินใจขอกำลังจากพระเจ้ากรุงธนบุรี มาช่วยสนับสนุนกองทัพเพื่อปกป้องเมืองทำให้รับชนะในกาลนั้น เจ้าเมืองกรุงธนบุรีได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจจึงรับเอาอุบลราชธานีศรีวราลัยเป็นประเทศราช ให้ปกครองตนเองภายใต้อำนาจของเจ้าเมืองกรุงธนบุรี และให้เสียดวงสวัสดิ์(เครื่องบรรณาการ)แก่กรุงธนบุรีสืบไป เจ้าเมืองอุบลราชธานีศรีวราลัย ก็มุ่งเน้นถึงการอพยพไพร่พลสร้างเมืองใหม่ ด้วยการเลือกภูมิประเทศทำเลที่ตั้งเมือง และทำให้ประชาชนของตนที่เป็นตัวละครได้ยึดหลักสันติวิธี ด้วยการพึ่งพาบารมีขอกำลังทัพสนับสนุนจากอาณาจักรที่แข็งแกร่งมาช่วยดูแลอำนาจขับไล่ข้าศึก ที่ว่ารัฐ(เมือง) ขนาดเล็กจำเป็นต้องเชื่อมโยงพึ่งพาบารมีจากรัฐ (เมือง/นคร) ที่แข็งแกร่งมาช่วยดูแลดวงอำนาจและขับไล่ เพื่อเกิดการพัฒนาของรัฐรวมศูนย์ ขึ้นกับส่วนกลาง พึ่งพาอำนาจส่วนกลางให้ปลอดภัยจากการศึกหรือข้าศึก โดยการตั้งเมืองย่อยในเขตปกครองของเมืองอุบลราชธานีศรีวราลัย ไม่สร้างความแตกแยกในสังคมเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคน/ประชาชนให้มีความรู้ความสามารถพึ่งตนเองได้

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของการปกครองในวรรณกรรมอีสาน ว่าด้วยระบอบการปกครองในโลก มี 3 ประเภท แบบเผด็จการ Dictatorship มีแบ่งเป็น 3 แบบย่อย คือ Monarchy สมบูรณาญาสิทธิราช แบบกษัตริย์ หรือจักรพรรดิหรือสมมุติเทพ สามารถสืบเชื้อสายปกครองได้ One – Man Dictatorship จอมเผด็จการมีอำนาจผู้เดียว โดยไม่สืบเชื้อสายการปกครอง เช่น ฮิตเลอร์, จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, จอมพลถนอม กิตติขจร Group Dictatorship คณะปฏิวัติหรือกลุ่มเผด็จการ เช่น ประเทศคอมมิวนิสต์ ที่ปกครองด้วยพรรคเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์ที่ถือครองทรัพย์สินโดยรัฐผู้เดียว แบบประชาธิปไตยที่มีอำนาจเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบคือ “แบบตรง” ประชาชนมีสิทธิ์ลงคะแนนโหวตทุกคน ทั้งออกกฎหมาย บริหาร

และตุลาการ โดยเรียกว่า “ลงประชามติ” เหมาะสำหรับนครรัฐที่มีประชากรไม่กี่แสนคน และ “แบบอ้อม” ประชาชนจะเลือกตัวแทนตนเองเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครอง ใน 3 อำนาจหลัก จากการศึกษาวรรณกรรมประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย กล่าวไว้ว่ารัฐ(เมือง) ขนาดเล็กจำเป็นต้องเชื่อมโยงพึ่งพาการเมืองจากรัฐ (เมือง/นคร) (Soraj Namorn, Interview, 2019) ที่แข็งแกร่งมาช่วยดูแลดวงคุณอำนาจและขับไล่ เพื่อเกิดการพัฒนาของรวมศูนย์ ขึ้นกับส่วนกลาง พึ่งพาอำนาจส่วนกลางมีการตั้งเมืองย่อยในเขตปกครอง ส่วนเรื่องเสียดวงคุณ แสดงให้เห็นถึงการปกครองที่ดี ผู้ปกครองต้องเข้าถึงความเดือดร้อนของประชาชน มีการตัดสินใจที่ดีที่เป็นธรรม ผู้บริหารหรือนักปกครอง มีความรู้ ความสามารถ มีความเที่ยงธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เรื่องพญาคำทองสอนไพร่ กล่าวว่าคุณปกครองควรมีอำนาจสูงสุดที่ทำให้ประชาชนควรเชื่อฟังคำสั่งสอนว่าด้วยหลักทศพิธราชธรรม ควรมีเอกภาพไม่สร้างความแตกแยกในสังคมเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคน ที่ทุกคนรักษาหน้าที่ไม่ประพฤตินิดในหลักศีลธรรม จึงไม่สร้างความแตกแยกในสังคม ตามพันธสัญญาของรัฐจะต้องได้รับการปฏิบัติเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายให้เกิดการแก้ไขปัญหา ต้องมีกระบวนการวิเคราะห์สาเหตุและสิทธิความเสมอภาคของชาย-หญิง เพื่อนำไปสู่รูปแบบการบริหารที่ดี (Lecturer, Faculty of Public Administration Department, 1990) และลดความขัดแย้งในสังคม ต้องสามารถวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุเพื่อแก้ไข และเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ปรากฏถึงระบบธรรมรัฐ ซึ่งทำที่สุดผู้มีคุณธรรมที่สามารถปกครองที่เป็นผู้บริสุทธิ์มีคุณธรรม ดังในเรื่องท้าวคุด ท้าวซ้อ ปรากฏว่ารัฐให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อการไม่ทุจริตเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับบุคคลหรือองค์กร เป็นเครื่องชี้นำประชาชนให้ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะส่งผลดีของสังคมสืบไป

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการของการบริหารในวรรณกรรมอีสาน นั้นกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรืออาจหมายถึงกลุ่มความรู้ ความเข้าใจอันลึกซึ้ง ในเรื่องวิธีการบริหาร เป็นการบริหารที่หมายถึงกลุ่มบุคคลที่นำพาและชี้แนวทางแก่องค์การ ดังนั้นการเปรียบเทียบคำนิยามทั้งหลายของการบริหาร มี 3 ประการ ได้แก่ 1) การบริหาร 2) การบริหารรวมถึงและเน้นการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ 3) การบริหารสามารถมุ่งสู่เป้าหมายมีการทำงานร่วมกัน และโดยการทำงานผ่านบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์กร เป็นสิ่งที่ผู้เป็นผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างานจะต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากหลีกเลี่ยงหรือละเลยหน้าที่ในการบริหารทำให้งานที่แต่ละบุคคลในฝ่ายต่าง ๆ มาดำเนินการไม่กระจ่างกระจายเพื่อไม่ให้เกิดผลสำเร็จขึ้นมา กระบวนการทำงานของนักบริหารเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอาศัยการทำงานร่วมกันกับบุคคล ดังในวรรณกรรมเรื่องเสียดวงคุณ การที่ประชาชนจากรากฐานที่เชื่อในตัวพระราชา และท่านเสียดวงคุณ (Techawaro Bhikkhu (Intha Kaweewong), 1998) เป็นการบริหาร การตัดสินใจแก้ไขปัญหาความยุติธรรม เรื่องประวัติอุบลราชธานีศรีวนาลัย การตั้งทำเลที่ตั้งของเมืองเดิมเป็นการพัฒนาการป้องกันภัยพิบัติจากอุทกภัย มีการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีก่อนการที่จะชอกกำลังพลจากเมืองอื่นมาช่วยขับไล่ข้าศึกจนตั้งเมือง เรื่องพญาคำทองสอนไพร่ สังคมอยู่ร่วมกันโดยหลักทศพิธราชธรรม การเคารพในกฎเกณฑ์ความเคารพในสมบัติสาธารณะสมบัติของผู้อื่น ทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองตามหลักศีลธรรม การพัฒนาความรู้ความสามารถทำให้สังคมมีศีลธรรม

เรื่องนกอจกน้อย พันธสัญญาสามารถปฏิบัติตามพันธสัญญากระทำโดยทุกฝ่าย ลดความขัดแย้ง แก้ไขปัญหา หากสาเหตุให้เกิดโอกาสสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ให้เกิดความโปร่งใสไม่ให้เกิดข้อเท็จจริงให้สำคัญผิดเพื่อประโยชน์ให้รางวัลแก่ผู้สำเร็จไม่จำกัดบุคคลเมื่องานสำเร็จ เรื่องสังข์ศิลปะชาย กล่าวถึงการไม่รับสินบน การไม่ปิดเบี่ยงข้อมูลเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (Phrakru Udomthammawat, Interview, 2019) โดยการไม่ใช้หลักฐานเท็จให้สำคัญผิดในข้อเท็จจริง และให้รางวัลแก่ผู้ที่ควรได้รับรางวัลเมื่องานสำเร็จเป็นการป้องกันการทุจริต มิให้สินบนและปิดเบี่ยงข้อเท็จจริงส่งผลให้เกิดความโปร่งใส เรื่องประวัติอุบลราชธานีศรีวนาลัย มีการพัฒนาการป้องกันภัยพิบัติจากอุทกภัย โดยมีการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีและวางแผนขอกำลังพลจากเมืองอื่นมาช่วยขับไล่ข้าศึกจนตั้งเมืองได้ และเรื่องท้าวคุด ท้าวซื่อ คือประชาชนได้เข้าใจถึงผลการประพัตติมิชอบไม่ให้เกิดการทุจริตเกิดความศรัทธา และความเชื่อไม่แสวงหาผลประโยชน์ และป้องกันการปราบปรามการทุจริตได้

จากการศึกษาพบว่าขอบข่ายของการบริหารในวรรณกรรมอีสาน คือสืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ก็อาจมีข้อยกเว้นซึ่งน้อยมากที่มนุษย์จะอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะ และเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติที่แต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทาง หรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมาโดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐในปัจจุบัน อาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (Administration) หรือการบริหารราชการ (Public Administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร” ในวรรณกรรมเรื่องประวัติศาตร์เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย กล่าววว่า (Phra Viroj Ratnabol, Interview, 2019) บรรดาหัวเมืองในอีสาน มีสถานะก่อนอิสระในการปกครองตนเองภายใต้การควบคุมกำกับอย่างหละหลวม โดยศูนย์กลางอำนาจรัฐไทยไม่ได้ปกครองอีสานโดยตรง หากแต่ปล่อยให้ชนชั้นปกครองเดิม (เจ้าเมือง) ปกครองต่อไป แต่ต้องส่งเครื่องบรรณาการเพื่อแสดงความจงรักภักดีเป็นประจำทุกปี หรือเรื่องท้าวคุด ท้าวซื่อ ประชาชนตระหนักการกระทำที่ซื่อสัตย์สุจริตและการกระทำทุจริต การประพัตติมิชอบ ในเรื่องสังข์ศิลปะชาย เป็นการป้องกันการปิดเบี่ยงข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นการป้องกันการให้สินบนและการทุจริตต่อหน้าที่ โดยการป้องกันการให้หลักฐานให้สำคัญผิดเป็นผู้ปิดเบี่ยงความจริงข้อเท็จจริงแก่ผู้ปกครองบริหารประเทศ เรื่องเสียวสวาสดี กล่าวถึงปัญหาความต้องการการตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยความเที่ยงธรรม เรื่องนกอจกน้อย การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ คำสั่ง พันธสัญญาเมื่อมีความขัดแย้งจะต้องการแก้ไขปัญหาและหาสาเหตุการให้ ความเสมอภาคของชาย-หญิง มิให้ผู้กล่าวเท็จจนฉวยผลประโยชน์ และเรื่องพญาคำทองสอนไพร่ เคารพหลัก ทศพิธราชธรรมและความเคารพในกฎหมาย กฎระเบียบบ้านเมือง สามารถนำมาพัฒนาให้ประชาชนมีความสามารถพึ่งพาตนเองเลี้ยงชีพตนเองเพราะเคารพในสมบัติของสาธารณะ

จากการศึกษาพบว่าเทคนิคการบริหารในวรรณกรรมอีสาน คือ การให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การสรรหาบุคลากร การนำหรือสั่งการ และการควบคุมองค์กร หรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย การใช้งานตามตำแหน่ง ตลอดจนการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งยังช่วยบริหารให้ทั้งองค์กรต่าง ๆ ให้มีความก้าวหน้าด้วย ในวรรณกรรมเรื่อง

เสี้ยวรสวาศดี (Samlee Raksuthee, 2013) ระบุว่าผู้ปกครองจะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชนต่อเมื่อผู้ปกครองเข้าถึงความเดือดร้อนของประชาชนและเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน (Phrabidika Suphottapasilorong, Interview, 2019) เรื่องประวัติเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย คือการสืบทอดครัทธา ความเชื่อที่ผู้ปกครองมีต่อผู้ปกครอง เรื่องพยากำกองสอนไพร่ ไพร่ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้มีศักดิ์สูงกว่า เรื่องนกจอกน้อย เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยการวิเคราะห์สาเหตุปัญหาเพื่อทำให้เกิดความเสมอภาค เรื่องสังข์ศิลป์ชัย มีความเคารพในระบบเทวสิทธิ์และสมมติเทพ และเรื่องท้าวคุด ท้าวซ้อ การที่มีความครัทธา ความเชื่อต่อผลของการกระทำที่ซื่อสัตย์สุจริต กับการกระทำกรทุจริตและประพฤติมิชอบจะส่งผลให้เกิดความเลื่อม ไม่สามารถบริหารจัดการงานปกครองรัฐ

สรุปผล

จากการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน สามารถสรุปได้ตั้งนี้รัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานนั้น เป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องราว ที่ทำให้เข้าใจถึงความหมายและขอบข่ายของการศึกษาวิชาการบริหารรัฐกิจ หรือวิชาการรัฐประศาสน์นั้น เป็นการทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า “การบริหาร” (Administration Management) กับ “การบริหารรัฐกิจ” (Public Administration) การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) ในฐานะที่เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ความสำคัญของการบริหารรัฐกิจ ซึ่งจำเป็น ต้องมีตราบเท่าที่ยังมีรัฐ หรือประเทศ ที่เข้าใจถึงความเหมือน และความแตกต่างระหว่างการบริหารรัฐกิจกับการบริหารธุรกิจว่ามีอยู่อย่างไร ด้วยหัวข้อที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ตามมา ก็คือ ความสัมพันธ์ ระหว่างวิชาการบริหารรัฐกิจ หรือวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์กับการศึกษาวิชาสาขาอื่น ๆ เช่น ปรัชญา และตรรกวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ ข้างต้น “การบริหาร” เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบให้เป็นระบบ ของการศึกษา (Systematic study) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้ เพื่อเกิดประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่า “การบริหาร” มีลักษณะ เป็นศาสตร์ (Science) แต่ถ้าเป็นการบริหารงานที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

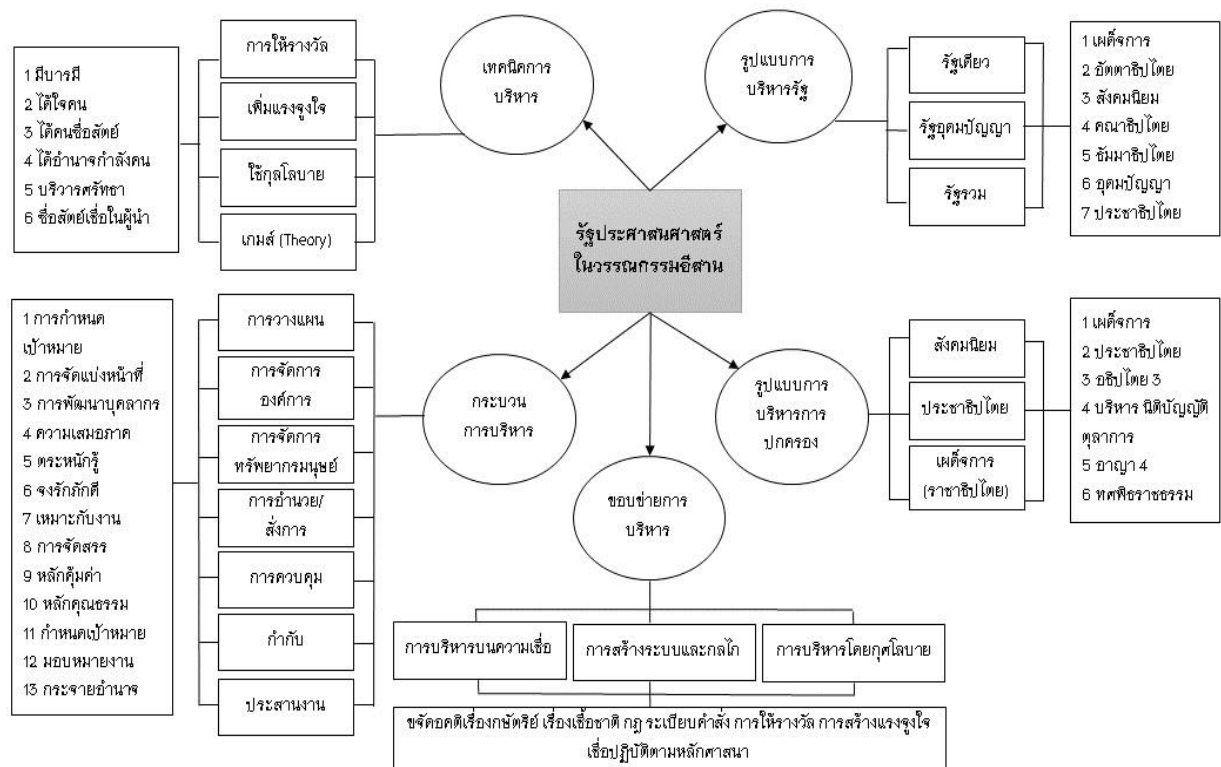
1. นักวิชาการนำงานวิจัยไปทำการวิจัยต่อยอดในพื้นที่อื่น ๆ ได้
2. ครู อาจารย์นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง
3. นักศึกษานำผลการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการทำวิจัย วิทยานิพนธ์เพิ่มเติมหรือต่อยอดได้เนื่องจากปัจจุบันยังไม่ค่อยมีนักวิชาการศึกษาเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานมากนัก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องแนวคิดการปกครองรัฐในวรรณกรรมอีสาน
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่องกฎหมายในวรรณกรรมอีสาน
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารประเทศในวรรณกรรมอีสาน

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) เมื่อการบริหารมีลักษณะที่อาจพิจารณาได้เป็น 2 นัยแล้วนั้น จะมีการให้นิยามหรือความหมายของการบริหาร ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละทัศนะและแต่ละแนวศึกษา ในที่สุดแล้วเป็นการทำความเข้าใจถึงขอบข่ายของรัฐประศาสนศาสตร์ ในฐานะที่เป็นสาขาวิชาที่ถูกสอดแทรกลงในเรื่องราววรรณกรรมอีสาน พอสรุปได้เป็นประเด็นจากการศึกษาแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏ มีดังต่อไปนี้ 1) รูปแบบการปกครองรัฐ ปรากฏพบว่ามีทั้งรูปแบบรัฐเดี่ยว รัฐรวม และรัฐแบบอุดมปัญญา ซึ่งเป็นรัฐในเชิงอุดมคติ 2) รูปแบบการบริหารการปกครอง มีทั้งแบบเผด็จการ (ยึดอัตราผู้ปกครองเป็นใหญ่) แบบประชาธิปไตย (เปิดโอกาสให้คณะบุคคลได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น) และแบบสังคมนิยม (ยึดเอาความต้องการจำเป็นของสังคมเป็นหลัก) 3) กระบวนการของการบริหารที่โดดเด่น มีการสร้างระบบและกลไกของการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ประกอบกับใช้วิธีการบริหารบนความเชื่อและศรัทธาต่อผู้ปกครอง หรือสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของสังคมในวรรณกรรมนั้น นอกจากนี้ยังใช้การบริหารโดยใช้กุศโลบาย 4) ขอบข่ายของการบริหาร มีลักษณะทั่วไปของหน้าที่ทางการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ จัดการทรัพยากรมนุษย์ การอำนวยความสะดวก/สั่งการ การควบคุม กำกับและการประสานงาน และ 5) เทคนิคการบริหารที่โดดเด่น ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยการให้รางวัล การใช้กุศโลบายและการใช้เล่ห์กลเพื่อความสำเร็จของตนเองด้วยทฤษฎีเกมส์ จึงขอสรุปเป็นโมเดล ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบรัฐประศาสนศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน

References

- Heinz, A.S. (1973). *Administrative Behavior*. New York: Macmillan.
- Hiranto, U. (1983). *Encyclopedia of sociological anthropological terms*. Bangkok: Odeon Store.
- Lecturer, Faculty of Public Administration Department. (1990). *Introduction to Public Administration* (3rd ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Mallikamas, K. (1974). *Introduction to Thai literature*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Office of the National Culture Commission, Ministry of Education. (1983). *Preface; Political Science in Buddhist Approach*. Bangkok: Graphic Art Publishing House.
- Office of the National Education Commission. (2000). *Culture and Development*. Bangkok: Prime Minister's Office.
- Phramaha Chit Naresawutthammo (Sripako). (2010). *Political science according to Buddhism*. Ubon Ratchathani: Siritham Offset.
- Phra Ratchaworamuni (Prayut Payutto). (1982). *Dictionary of Buddhism*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Promta, S. (1996). *Social and political philosophy* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Raksuthee, S. (2011). *Isan-Thai Dictionary*. Bangkok: Pattana Publishing.
- Sathiarkoset (Anumanrajchadhon, Praya). (1967). *Thai traditional life and the study of Thai traditions*. Bangkok: Royal Institute.
- Sopithikul, T. (2006). *Introduction to Political Science* (3rd ed.). Chachoengsao: Rajabhat Rajanagarindra University.
- Supap, J. (1984). *Basic principles of political science*. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Techawaro Bhikkhu (Intha Kaweewong). (1998). *Tales of Siewwasadi Ancient poems*. Khonkaen: Klangnanatham.
- Untrongjit, N. (2007). *Political Science* (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

Interview

- Namorn, S., Thai Wisdom Teacher of Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province, Interview, October 3, 2019.

Phrabidika Suphottapasilorong, Abbot of Wat Phasukaram Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province, Interview, October 15, 2019.

Phrakru Udomthammawat, Lecturer, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Muang District, Amnat Charoen Province, Interview, October 5, 2019.

Phrakru Wuttidham Bundit, Deputy Abbot of Wat Si Padu, Muang District, Ubon Ratchathani Province, Interview, October 29, 2019.

Phra Rattanawimol, The Dean of Khuangnai District, Khuangnai District, Ubon Ratchathani Province, Interview, October 2, 2019.

Phra Viroj Ratnobol, Abbot of Thung Si Mueang Temple, Muang District, Ubon Ratchathani Province, Interview, October 7, 2019.